עד שיבלה אחרון שבה. פ"ה עד שתכלה האחרונה שבארצותיה והשלש ארצות שבכל אחת שוות הן ואין נראה דשם אינם חלוקות למה שונה שלש ארצות בכל אחת ועוד קשה לר"י דתנן בפ"ט דשביעית (מ"ב) שלש ארצות לביעור ושלש ארצות בכל אחת האחרונה שבה ר"ש אומר לא תמרו שלש ארצות אלא ביהודה מכלל לתנא קמא שלש ארצות חלוקות שכל אחת חלוקה לביעור ור"ש נמי מודה להו ביהודה לכך י"ל דאחרון שבה היינו פירות שבהר עד שילבה אחרון שבהר ופירות שבעמקים עד שילבה אחרון שבעמקים וכן שבשפלה עד שילבה אחרון שבשפלה [8] ובירושלמי יש אמר [9] ר' מאיר בר' עקיבא בשם ר' יוסי בר חנינא שיערו לומר אין היה שבהר גדילה בעמק ומה שבעמק אין גדילה בהר ולפי זה משמע דהוי מדאורייתא ולא תיקשי הא דאמרינן בשמעתין דאין אכילה אלא על גליל [10] דמייריי אפי' מהר להר [11] והיינו דמסקינן בשילהי שמעתין דתניא אמר רשב"ג סימן להריס מילין וכו' [12] דנפקא מינה נמי לג' אילנות שביהודה והא דלא קאמר לקמן נפקא מינה לביעור [13] משום דחילוק הר ושפלה ועמק לא שייך אלא ביהודה גרידא כדקתני במסכת שביעית בהדיא אבל ביכורים ונחל איתן שייכים בכל א"י ובגמ' דירושלמי במסכת שביעית עלה בהדיא סימן להריס מילין קאמר אית דבעי למימר למידק הדא איתמר פירות לענין שלש ארצות נאמר אותו סימן:

מתבערין בכל מקום. פ"ה שנותנין אותן לתרמס מיה ובהמה ולא נראה דהא מותרין אחר ביעור לעייס לכ"ע דתנן התם (משנה מ) מי שהיו לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור מחלקן מזון שלש סעודות לכל אחד עניים אוכלים אחר הביעור ולא עשירים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אחד עניים וא' עשירים אוכלים אחר הביעור [1] ומתוספתא קתני מי שיש לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור מחלק מהן לשכניו ולקרוביו וליודעיו ומוליא ומניח על פתח ביתו ואומר אחינו בית ישראל מי שצריך ליטול יטול ואחר ומכניס לתוך ביתו והולך ואוכל עד שיכלו ואומר ר"י הא דמשמע בכל מקום לאסור לאכול אחר הביעור היינו כשמשהה בביתו בחזקת שלו אבל אם מפקירו ומוליאו מרשותו שיאכל כל מי שירצה הן אדם והן מיה מותר להכניסו ולאכלו אחר הביעור: **רב ספרא אפיק גרבא דחמרא מא"י לח"ל.** הקשה ריב"א דתנן בפ"ו דשביעית (משנה ה) אין מוציאין שמן שריפה ופירות שביעית מן הארץ לח"ל ותירץ דהתם מיירי לאכילה ורב ספרא אפיק לסחורה דיש סחורה שמותרת אי נמי בשוגג הוציאו: מפני

עליה. דרב ספרא: **קן לפנייהא דשביעית.** דקל טעון כפיות והן תמרים קטנים שלא בישלו וקלץ הדקל לעליס והפסיד כפיות: **לפנייהא.** פירי שגמר אסור להפסידו: **מפחני דערלה.** שומר הגדל שביעות בתמרים בקטנן כעין פקס הגדל שביעות אגוז יער הדקלים: **אפירי.** משום ערלה דלא הוו כעין אלא שם פירי עליהם הואיל דנעשו שומר לפירי: **ושומר פירי אימת הוי בכופרי.** כשהן קטנות וכופרא הוא כפניות וכשגדילין הוא יבש ונופל אלמא כפניות קרויין פירי: **רב נחמן.** דאמר פירי שלא גמר קרוי פירי: **דאמר רב' יוסי.** דאמר משנפלו פרחי הגפן וגרלית לורת הענבים והיינו שמדר אסור ערלה מפני שהוא פירי ובלע"ז קורין אשפרי"ר: **ופליגי רבנן עליה.** במסכת ערלה [פ"א מ"ז] דקתני ריש הענין והלובנין ומי גפנים וסמדר מותרים משום ערלה ורבי אלעזר דעבד כרבנן: **בשאר אילנות.** חוץ מגפן: **אין קוללין.** לעניס מפני שמפסיד הפירי ורחמנא אמר לאכלה ולא להפסד: **משיוציאו.** [6] תחילת הענין בימי ניסן: **משישרשו.** משילאו בהן כענין שרשות [7] של חרובין: משיגריעו

אוכלין על של בין הכיפין. דרך דקליס להיות בעיקרן קוליס סביב והיינו שיליס ומן הדקל עצמן הן ומעלה עניין שלו עשויין כסדרן כמין כפות תמרים וכשהרוח מנשב התמרים נופלין ונשארין בתוכן כיפין ולמטה בשיליו וקאמר רבן שמעון דכל זמן שמעוין בכיפין אוכלין מתוכן שבכיפות אבל אין אוכלין מן הבית על סמך תותן שבשיליו לפי שאין המיה יכולה ליטלן מפני הקוליס. ומתניתין הכי קאמר תנא קמא כלה לגמרי אף מבין השיליו חייב לבער אבל כלו מן הכיפין ועדיין יש בשיליו אינו חייב לבער רבי יהודה אומר לא הכא לך אף אתה ממקום הראוי ליטלן ולא תמצא ולמאומרא אמרה רבי יהודה: **שלש ארצות.** בארץ ישראל חלוקות זו מזו לענין ביעור שאין זו סומכת על זו משכלו בה ואע"פ שלא כלו בתכיליתה: **ושלש ארצות בכל אחת ואחת.** שחלוקות במנהג קיום פירותיהן שפירותיהן כלות של זו קודם לזו ואעפ"כ עשינו כולן אחת לביעור כדמפרש ואזיל: **ומה אמרו שלש ארצות.** הואיל ושלש ארצות לכל אחת הרי כאן תשע ארצות למאי הילכתא אמרו שלש ארצות לביעור ותו לא: **שיהיו אוכלין בכל אחת.** עשאום לשלש שבכל אחת כאילו הן אחת ואוכלין בכל אחת ואחת מהשלש החלוקות לביעור עד שיכלה האחרון שבשלש ארצותיה שביהודה כדי שיהא אוכלין מן הבית שבשלש ארצות אחרות שבהר ובמקום אחר שבעמק ובמקום אחר שבשפלה ובמקום אחר שבגליל: **מנא הני מילי.** דאוכלין ביהודה עד שיכלה אחרון שבשלש ארצות שבה אבל אין אוכלין ביהודה ע"י אותן שבגליל: **וגמירי.** מסורת מאבותינו: **דאין היה שביהודה.** מתרחקת כל כך לגלות אבל יוצאה היא מגליל ומגליל ליהודה אבל יוצאה היא מגליל לגליל ומיהודה ליהודה: **מסבעין.** כשתגיע עונת הביעור שכלו לחיה: **בכל מקום שהן.** ולא מטרחינן ליה להחזירן לארץ לבערן שם: **משום שנאמר בארצך.** לחיה אשר בארצך וזהו ביעורן שמפקירין במקום דריסת היה ובהמה: **הא דפיקיה.** למעוטי דאין קומכין בני יהודה אלא על אלסם ולא על של גליל: **קרי ביה בארץ בארצך.** אי הוה כתיב בארצך הוה שמעת מינה הדא מייניהו השתא דכתיב בארצך דרוש בה תרתי: **אי נמי.** אשר לדרשא: **נוו בהדיה.** נתלוו עמו בחבורה: **מייתי דרבי אבהו.** תלמידיו היו: **דקיס ליה דאיהו דייק שמעתא מפומיה דרביה.** כשהשמועה יוצאה מפי רבו מדקדק ואומר לרבו לשנותה פעם שנייה ומבחין היטבן אי הן אי לאו: **לרחבה דפומבדיתא.** שהיה מדקדק בשמועתו לדעת ממי קיבלה: **רבי יהודה.** קסס [9] שמעה מרב יהודה אי מר' יהודה נשאלה דהוה נמי בההוא דלא: **סטיו כפול היה.** אילטנאות סביב לו כפולות זו לפנים מזו סביב: **קרי רב יוסף מפני**

מפני יוסי מין שנא לכלו סמדר קרוי פרי ואסור משום ערלה (שם). **ופליגי רבנן עליה.** והלכה כרבים (שם). **בשאר אילנות.** חוץ מן הענבים (שם). **משיוציאו.** אם הפרי (שם).

מסורת הש"ס

ב) א מ"ר פ"ז מהלכות שמיטה הל' ט י:
בא ב שם הלכה ח:
בב ג שם הלכה יב:
בג ד מיי' פ"ט מהל' שמיטה הלכה ח:
בד ה מיי' פ"ט מהל' מעשר שני ונטע רבעי הלכה יג:
בה ו מיי' פ"ה מהל' שמיטה הלכה יח:

מוסף תוספות

א. [ז]הכי פירושא. שלש ארצות בכל אחת ואחת, היינו שבכל אחת ואחת יש שלש ארצות חלוקות לביעור, והן הר עמק ושפילה, ואוכלין בהר שביהודה עד שיכלה האחרון שבהר שבה, וכן בעמק שבה, וכן בשפלה שבה, וכן הדרך בעבר ירדן ובגליל. מי' סכ"ן. ב. דמשמע הא דגליל גדולה מזה על זה. תוס' הרא"ש. ג. או משפילה לשפילה. שם. ד. ואמאי מייתי ליה הכא אלא. שם. ה. כדקאמר למאי נפקא מינה לביכורים ולנחל איתן. תוס' שאנץ. ו. ואי כפירוש רש"י כיון שנדרס תחת רגלי הבהמה היאך ראוי לאכילה. תוס' ר"פ.

רבינו חננאל

תנן התם שלשה ארצות לביעור כו'. ולמה אמרו שלשה ארצות שיהיו אוכלין כל אחת ואחת עד שיכלה אחרון שבה, שנאמר ולבהמתך ולחיה אשר בארצך, ושטוטה היא. ת"ר פירות שיצאו מארץ לחוץ לארץ מתבערין בכל מקום שהן. ר' שמעון בן אלעזר אומר יחזירו למקומן ויתבערו, משום שנאמר בארצך תהיה כל הבואתה לאכול. ואקשינן והא אפקתיה הא דדרשת ביה ולבהמתך ולחיה אשר בארצך כל זמן שחיה אוכלת בשדה האכל גם אתה לבהמתך ממה שיש לך בביתך וכו'. ושינן קרי ביה בארץ, כלומר היה לו לומר ולבהמתך ולחיה אשר בארץ, למה כתב בארצך ש"מ תרתי. אי נמי מאשר. ביד רב ספרא נפיק מארץ לחוצה לארץ גרבא דחמרא דשביעית, אמר אהו לרב כהנא ולרב הונא בר אקו מי איכא בכו דשמע מר' אבהו אם הלכתא כר' שמעון בן אלעזר דמצריך להחזיר פירות שביעית לארץ ולבערן התם או לא, רב הונא בר אקו אמר הכי אמר ר' אבהו אין הלכה כרבי שמעון בן אלעזר. אלא מתבערין בכל מקום שהן. ורב כהנא אמר הילכתא כר' שמעון בן אלעזר, אמר רב ספרא נקוט דרב הונא בר אקו בידך, כלומר זה שאמר רבי אבהו אין הלכה כר' שמעון בן אלעזר הוא האמת, שמדקדק דברי רבותיו ועומד בהן על בוריין, כדהבא דהוה דייק בין ר' לרב שלא תתחלף לו השמועה ויאמר אותה בשם זולתי האומרה, וכיון שנסתפק לו בעל השמועה מי הוא, אם רבי יהודה אמרה או רב יהודה, היה גורסה בשם שניהם דאמר דחבה אמר ראבי יהודה הר הבית סטיו כפול מעולק היה כו'. קרי רב יוסף עליה דרב ספרא עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו, כל המיקל לו מודה לדבריו, כלומר כמו רב ספרא שהודה לרב הונא בר אקו ושבחו, ואמר האמת עמו מפני שהיה מיקל לו להתיר לו לבער גרבא דחמרא בחוצה לארץ, ולא הטריחו להחזירן לארץ. **רבי אילא** קץ כפניתא בשביעית, פירוש אל טלע של שביעית. והיכי עביד הכי והא מפסיד פירי שביעית דלא מנח להו עד [שיהיו] נגמרין והתורה אמרה לאכלה ולא להפסד, הנה איסור הוא דאסור להפסיד פירות שביעית, וכי תימא הני מילי פירות הוא דאסור להפסיד, אבל כפנייתא עדיין אינן פרי, והאמר רב נחמן הני מתחלי דערלה אסירי, פירוש קצבאן דערלה אסירי הואיל ונעשו שומר לפירי, והני מתחלי לא היו שומר לפרי אלא בכופרי, דהן אל טלע, דאלמא פרי הן, דהא קרו להו פרי. ושינן רב נחמן כדבי יוסי סבירא ליה, דתניא רבי יוסי אומר סמדר אסור מפני שהוא פרי, ופליגי רבנן עליה דר' יוסי דאמרי אינו פרי. ואמרינן אינו ומי פליגי רבנן עליה דר' יוסי בכל האילנות, והתנן בשביעית סוף פ"ג מאימתי אין קוצצין את האילנות בשביעית, ב"ש אומרים כל האילנות משיוציאו, וב"ה אומרים החרובין משישרשו, וגפנים משיגריעו, והזיתים משניצצו, ושאר כל האילנות משיוציאו,

עין משפט נר מצוה

בא ב שם הלכה ח:
בב ג שם הלכה יב:
בג ד מיי' פ"ט מהל' שמיטה הלכה ח:
בד ה מיי' פ"ט מהל' מעשר שני ונטע רבעי הלכה יג:
בה ו מיי' פ"ה מהל' שמיטה הלכה יח:

תורה אור השלם

1. וְלִבְהֵמְתֶּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל:
ויקרא כה ז
2. עַמִּי בְּעֵצוֹ יִשְׁאָל וּמַקְלוֹ יַגִּיד לוֹ כִּי רוּחַ זְנוּנִים הִתְעָה וַיִּזְנוּ מֵתַחַת אֱלֹהֵיהֶם:
הושע ד יב

גליון הש"ס

רש"י ד"ה משיוציאו תחלת הענין. עיין ברש"י ברכות לו ע"ב ד"ה משיוציאו:

לעזי רש"י

אישפיני"ר. פיתות (הפרי).

מוסף רש"י

כלה לחיה. לשון זכר, כמו (בראשית יח) עשו כלה, כלומר כלה האוכל (תענית ו:). **כלה לבהמתך.** כמו (תהלים נט) כלה בחימה כלה ואיננו (שם). דדייק דגמר שמעתתא מפומיה דרביה. שהוא מדקדק בלשון רבו וקונע בו שימעיס (ברכות לג:). **בהדיה.** שהיה מדקדק בלשון רבו ומומר סטיו בפול היה, ואע"פ שבלשון משנה קוראו אילטנא בפסחים ובסוכה על גב האילטנא, הוא דקדק בלשון רבו ולא אמר אילטנא כפולה היתה. יש פותרין הא דתחמא מדאמר רבי יהודה, דדייק פפיקי דרבוותיה אי מדרבי יהודה אי מדרב יהודה, וקשיא לי גבוה טובא, הדא דתחמא לא ראה רבי יהודה מימיו, לא רבי יהודה ב"ר אלעאי ולא ר' יהודה בנ"יאה, ועוד טולטו אמולמו ממי דייקו לומר דבר בשם אומרו, ועוד ליכא למימר מהא דדייק ליטא דשמעתא אלא פפיקי דרבוותא (ברכות שם). **סטיו כפול.** אלטנאות זו לפנים מזו בהקף עגול ליבב שם (שם) האילטנא סביב סביב מקפת ונתוך אותו היקף עוד אחר (לעיל יג: ובנע"ז סוכה מה.). **בכופרי.** כשהתמרים קטנים קודם ביעולם (ברכות לו:). **כר' יוסי.** דכופרא הוי פרי ואע"פ שלא נגמר, לפיכך אומר שלו חשוב אומר (שם). **סמדר אסור.** ענבים כיון שעל הפרח ולא גריגיר נראה לעצמו קרוי סמדר, ופקמר ר' יוסי מין שנא לכלו סמדר קרוי פרי ואסור משום ערלה (שם). **ופליגי רבנן עליה.** חוץ מן הענבים (שם). משיוציאו. אם הפרי (שם).

משיגריעו. משגדלו הענבים קלת ונקרלו גירוע ולקמן מפרש שיעורו כפול הלבן: **משיגיעו.** משיגדיל הגן עליהן והוא כעין מתחלי ודומה לו בברכות (דף לו:) הפטמה של ריחון מלגלגתה והגן שלו אינו מלגלגתה: **הוא בוסר.** לאמר כל היכא דתנן לו בוסר לו גירוע כולהו חדא גינהו. בוסר תנן בגיטין (דף לח.) משעת כניסת המיס לבוסר: **פול הלבן ס"ד.** הא בגפנים קיימא: **ומאן.** תנא דשמעת ליה דאמר בוסר הוא דהוי פירי דקתני משיגריעו דהיינו בוסר אבל אמדר לא רבנן הוא וקתני דמודו בשאר אילנות. הא דרב אסי הוא בוסר הוא גירוע נקט הכא משום דלא תימא גירוע היינו אמדר ורבי יוסי היא: **בדניסחני קץ.** תמרים של דקל זכר ואינן מתבשלין בו עולמית וגודרין אותן בניסן והן מתבשלות מאליהן בכלי כפות תמרים ולעולם הן קטנות הלכך ר' אליעזר לא אפסיד מידי: **אוכל.** מקום כרמים. ואית דגרסי של אבל[ו] והוא אבל כרמים[ז]: **דליוס.** טרייל"ש: **אקוע.** מקום זיתים כדתנן במנחות (דף פה:) תקועה אלפא לשמן ומתוך שהשמן מצוי שם ורגילין בו מלויין חכמים בהן כדכתיב (שמואל ב יד) ויעלה יואב תקועה וגו': **גוש חנב.** גמי איכא זיתים טובא והוא בחלקו של אשר דכתיב ביה[ט] וטובל בשמן רגלו במנחות (פה:): **לדי שיפא עני יולא בו'.** מותר לאכול מן הכנוסין עד שיכלו בשדה כל כך שיהא עני יולא לנקש ואינו מולא בו': **גרוגרות.** תאנים יבשים: **פגי בים היני.** תאנים של אומו מקום: **לא הוזכרו.** בבית המדרש להחשב פירי אלא למעשר: **אחיני.** תמרים: **דטוביגא.** מקום. ואותן פגים ואותן תמרים לעולם קטנים: **ואמר רב ביבי** גרסינן. ולא תירוצא הוא: **תרבי בשייפא מחליף.** בגרוגרות עד הפוריים בתמרים עד חנוכה: **סימן להרים מילין.** עפלין גל"ש. אבל אשר אילנות שבהרים אין יפין ונפקא מינה דלא מייתינן בכורים מיניייהו כלדקמן: **דקיים.** תמרים: **אקמה.** אינה עושה פירי: **שפלה.** ארץ מישור ולקמיה מפרש מאי נפקא מינה: **בשקמים אשר בשפלה.** שמע מינה דרך שפלה לשקמים ומיהו לאו דאיה גמורה היא לידע דאם אין בה שקמים לא תהא קרויה שפלה: **בבכורים כתיב[ט] אשר תביא** מקום דלעיל אינו לריכה לבכורים. אלמלא הוא הוזכר פני ביתאני אלא לענין מעשר. פני ביתאני ואהיני דטובינא. פירוש גיסואן חייבין במעשר. **אוכלין בתמרים** עד שיהיה בוסר כשיעור פול הלבן יש לו גרעינין. ומאותה העת נקרא פרי. ואסור לקצצו ולהפסידו. דלאכלה אמר רחמנא ולא להפסדה. ש"מ דלהאי תנא בוסר נקרא פרי אבל סמדר אינו פרי. מאן שמעת ליה האי סברא רבנן, ורקתני ושאר כל האילנות משיוציאו, והנה לא נחלקו רבנן על ר' יוסי אלא על הגפנים בלבד. ופרקינן לעולם כל אילן משיוציאו אסור לקצצן, ורבי אילא כפנייתא שחנטו בניסן קצץ, דלדברי הכל אין בהן פרי. **ירושלמי** בשביעית סוף פ"ג תאני רב חננא חרוביין שלשולין הוא חנטן, גפנים משיגריעו, אמר רבי יונה משיזחילו מים. כדכתיב כי יגרע נטפי מים. פרק ד' תאני רשב"ג מהוצאת עליין עד הפגים חמשים יום, ומן הפגים עד השיתים ג' יום, ומן השיתים עד התאנים חמשים יום. רבי אומר כולהו מארבעים יום. לוקט תאנה ואינו יודע מאימתי חנטה, אמר רבי יונה מונה מאה יום למפרע, אם חל לתוכן חמשה עשר בשבט הוא יודע מתי חנטה, אמרו לו והרי עמו בטבריא, פירוש בנות שוח ועשות לשנה אחת, אמר לו והלא עמכם בציפורי ועשות הן

ח) ברכות לו:, ג) [תוספתא דבכורים פ"ז הי"ל] עירובין כח: [ע"ש ושם ליתא מלא דתנן], ג) [תוספתא דבכורים פ"ז ה"ט], ד) מנחות פד. בכורים פ"ל [מ"ב], ה) נדה ח:, ו) ע"ז יד:, ז) ר"ה מקום שנהגו שלא למכור, ח) שבת לד. בכורות ב:, ט) ברכות יט. ביצה כג. [תוספתא דביצה פ"ב הי"ח], י) וכן גי' הערוך, כ) [ערי רש"ש], ל) [דברים לג:], מ) [דברים כז:], נ) [שם ח:], ס) [שם:], ע) בס"י איתא מתוסה. פ) [לפנינו שם איתא רבי טרפון],

תורה אור השלם

1. וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלִַם כָּאֲבָנִים וְאֶת הָאֲרָזִים נָתַן כַּשִּׁקְמִים אֲשֶׁר בַּשְּׁפֵלָה לָרֹב:

מלכים א י כז

גליון הש"ם

גמרא סימן להרים מילין. עי' מ' מכס לפי מ"י ל"ב.

הגהות מהר"ב רגשבורג

א) תוס' ד"ה מפני וכו' דכמוכח בתוספתא בפ' מתרלא דמנחות. ל"ל במשנה דמנחות ד' קנו.:

מוסף רש"י

משיגריעו. שבענבים נקיים כגרוע (ברכות לו:). משיגיעו. משיגדל הגן קביב (שם). ומאן שמעת ליה דאמר. גבי ענבים בוסר הוא דהוי פרי אבל סמדר לא, רבנן. הוא דלגיני עליה דר' יוסי במסכת עלה וקתמרי בשאר אילנות דמשיוציאו הוי פרי הראוי (שם). פגי. תאנים הן שלא נתבשלו, (ערובין כח:). בית היני. מקום (שם ושם: ביתיונים). משבעת המינין. האמורים בפסוק ארץ חטה ושעורה וגו' ודבש דקלים שהיו דבש תמרים (מנחות פד: מכת"י). ולא מדקלים שבהרים. (מתוקים) [שאינם מתוקים], ולא מפירות שבעמקים. תבואה (שם) אע"פ שאם משבעה מינים דבש תמרים, הני שבהרים ושבעמקים אינן מן המובחר לפי שהן כמוסים (מנחות שם). מקום שנהגו למכור בחמה דקה. כגון מקום שלא נחשדו על הרביעה, וסכי מפרש לה בגמרא (ע"ז יד:). אין מוכרין להם בחמה גסה. מפני שמיוחדת למלאכה ועושה בחמתו מלאכה בשבת (שם). עגלים וסייחין שלמין ושבורין. ואפילו שבורים שאינן ראוין למלאכה גזרו בהו רבנן דלמא אתי לאחלופי ואתי למיבן להו גדולים ושלמים הראוין למלאכה

מלאכה לה בשבת (בכורות ב:). **מתיר בסוס.** שאין מלאכתו אלא לרכיבה ורכיבה שבות היא ולא מלאכה, משום דמי טוסא עד הקרבו אם עלמו, לא איכפת לן אי אתי להשאילו ולהשכירו (ע"ז שם וכע"ז שבת צד. ובכורות שם) וסוס לא שמי דמוכיל ומוגר לאו איקומא דאוריתא איכא שאין זו מלאכה אלא הסוס וגבי אוזהכת בהמה מלאכה כתיבא (שבת שם). **מקום שנהגו לאכול צלי.** ממן הוא (לקמן עד.). **גדיים מקולסין.** גלויים כשהן שלמין ומולין כרשיהן וקרסיהן וקרביהן שבינותן בשפוד ועל שם כך קורהו מקולס שהוא לשון מזויין דלמתרגם הוכיע המוסש על הלשון (ש"ל א' ח) וקולסא דמשא (ברכות יט.) אי: לשון הוכיע המוסש, דתתרגמינן קולסא דמשא, דקביבא ליה מולין דמעלה בראשו ורגליה הכוכע נחשא על לשון גנוב (לקמן עד.). **בלילי פסחים.** זכר לפסח שנולנו אנלס שנאמר בו על הרעיו ועל הקרבו (שמות יב) כלומר עם הרעיו ועם הקרבו (שם). **אלמלא תודוס אתה.** חכם גדול ומבכבד (ביצה כב.). **קדשים אלקא דעתך.** מאי קרוב לתמיל הקדוש איכא, איתן יסוד לחיות הקדוש ואין אדם מקדישן (שם).

מפני שנראה במקדיש קדשים בחוץ. בכולי שמעתא פירש"י שעבשיו קורא שם ופירש נמי אלא התנדב כדרך המתנדבים [א] היינו דמחייב לא קרא לו שם פסח ואי נמי קרא לו שם בשעת צלייה הוי אלא כדרך המקדישין וקשה דקאמר גראה כמאכיל קדשים בחוץ [ב] והאלא גם בפנים אין לעשות כן דאיתו קדוש אלא לדמיו[ג] והוה ליה למימר שהוא קרוב למעילת קדשים ועוד בגדי מקולס גר' שמעון נהי דליכא למימא שמא הקדישו עכשיו שאין זה כדרך המתנדבים מכל מקום ליתסר למיעבד הכי אלא יאמר מחייב אקדשיה דסופו מוכיח על תחלתו שעשאו מקולס ועכ"כ טעמא משום הכי הוא דהא מוקמינן לא שנא אמר ולא שנא לא אמר לכך גראה דעל ידי שאומר עכשיו בשר זה לפסח סברי מינכי דמחייב אקדשה[ד] ורבי שמעון אפילו אקדשה מחייב [לשמעון] בחוץ לא הוי הקדש משום שלא התנדב כדרך המתנדבים כדמוכח במוספתא [א] בפרק בתרא דמנחות דקאמר הרי עלי עולה על מנת שאקריבנה בצפון חוויו רבי שמעון אומר אין זה עולה וה"ג הוי כמקדיש על מנת להקריב בחוץ הוא דאיתו קדוש[ה] והא דלא מייתי לה הכא אלא מייתי הכא דמנחה משום דמפרש הא בהדיא שלא התנדב כדרך המתנדבים:

רבי משיגריעו והזיתים משיניצו ושאר כל האילנות משיוציאו [ו] ואמר רב אסי הוא בוסר הוא גירוע הוא פול הלבן בוסר סלקא דעתך אלא אימא שיעורו כפול הלבן ומאן שמעת ליה דאמר בוסר אין סמדר לא רבנן וקתני שאר כל האילנות משיוציאו אלא רבי אילעאי [ז] בדניסחני קץ תנו רבנן אוכלין בענבים עד שיכלו דליות של אוכל אם יש מאוחרות מהן אוכלין עליהן אוכלים בזיתים עד שיכלה אחרון שבתקוע ר' אליעזר אומר עד שיכלה אחרון של גוש חלב כדי שיהא עני יוצא ואינו מוצא לא בנופו ולא בעיקרו רובע אוכלין בגרוגרות עד שיכלו פגי בית היני [ח] אמר רבי יהודה לא הוזכרו פגי בית היני אלא לענין מעשר (דתנן) פגי בית היני ואהיני דטובינא חייבין במעשר: אוכלין בתמרים עד שיכלה האחרון שבצוער רשב"ג אומר אוכלין על של בין הכיפין ואין אוכלין על של בין השיצין ורמינהי [ט] אוכלין בענבים עד הפסח בזיתים עד העצרת בגרוגרות עד החנוכה בתמרים עד הפורים ואמר רב ביבי ר' יוחנן תרתי בתרייתא מחליף אידי ואידי חד שיעורא הוא ואי בעית אימא הא קתני בהדיא אם יש מאוחרות מהן אוכלין עליהן תניא [י] רבן שמעון בן גמליאל אומר [כ] סימן להרים מילין סימן לעמקים דקלים סימן לנחלים קנים סימן לשפלה שקמה ואף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר [יא] ויתן המלך את הכסף בירושלים כאבנים ואת הארזים נתן כשקמים אשר בשפלה לרוב סימן להרים מילין סימן לעמקים דקלים נפקא מינה לבכורים דתנן [יב] אין מביאין בכורים אלא משבעת המינין [יג] ולא מדקלים שבהרים ולא מפירות שבעמקים סימן לנחלים קנים [יד] נפקא מינה לנחל איתן סימן לשפלה שקמה נפקא מינה למקח וממכר השתא דאתית להכי כולהו נמי למקח וממכר: **מתני'** [טו] מקום שנהגו למכור בחמה דקה לנכרים מוכרין [טז] מקום שלא נהגו למכור אין מוכרין [יז] ובכל מקום אין מוכרין להם בחמה גסה עגלים וסייחין שלמין ושבורין ר' יהודה מתיר בשבורה [יח] בן בתירא מתיר בסוס [יט] מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים אוכלין מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב [כא] אסור לו לאדם שיאמר בשר זה לפסח הוא מפני שנראה כמקדיש בהמתו ואוכל קדשים בחוץ אמר רב פפא [כב] דוקא בשר אבל חיטי לא דמינטר לפסחא קאמר ובשר לא מיתיבי [כג] אמר ר' יוסי תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדיים מקולסין בלילי פסחים שלחו לו אלמלא תודוס אתה גזרנו עליך גדוי שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ קדשים סלקא דעתך אלא אימא קרוב

מלגלגתה שעל גבי הגן ולקמן מפרש שיעורו כפול הלבן: **משיגיעו.** משיגדיל הגן עליהן והוא כעין מתחלי ודומה לו בברכות (דף לו:) הפטמה של ריחון מלגלגתה והגן שלו אינו מלגלגתה: **הוא בוסר.** לאמר כל היכא דתנן לו בוסר לו גירוע כולהו חדא גינהו. בוסר תנן בגיטין (דף לח.) משעת כניסת המיס לבוסר: **פול הלבן ס"ד.** הא בגפנים קיימא: **ומאן.** תנא דשמעת ליה דאמר בוסר הוא דהוי פירי דקתני משיגריעו דהיינו בוסר אבל אמדר לא רבנן הוא וקתני דמודו בשאר אילנות. הא דרב אסי הוא בוסר הוא גירוע נקט הכא משום דלא תימא גירוע היינו אמדר ורבי יוסי היא: **בדניסחני קץ.** תמרים של דקל זכר ואינן מתבשלין בו עולמית וגודרין אותן בניסן והן מתבשלות מאליהן בכלי כפות תמרים ולעולם הן קטנות הלכך ר' אליעזר לא אפסיד מידי: **אוכל.** מקום כרמים. ואית דגרסי של אבל[ו] והוא אבל כרמים[ז]: **דליוס.** טרייל"ש: **אקוע.** מקום זיתים כדתנן במנחות (דף פה:) תקועה אלפא לשמן ומתוך שהשמן מצוי שם ורגילין בו מלויין חכמים בהן כדכתיב (שמואל ב יד) ויעלה יואב תקועה וגו': **גוש חנב.** גמי איכא זיתים טובא והוא בחלקו של אשר דכתיב ביה[ט] וטובל בשמן רגלו במנחות (פה:): **לדי שיפא עני יולא בו'.** מותר לאכול מן הכנוסין עד שיכלו בשדה כל כך שיהא עני יולא לנקש ואינו מולא בו': **גרוגרות.** תאנים יבשים: **פגי בים היני.** תאנים של אומו מקום: **לא הוזכרו.** בבית המדרש להחשב פירי אלא למעשר: **אחיני.** תמרים: **דטוביגא.** מקום. ואותן פגים ואותן תמרים לעולם קטנים: **ואמר רב ביבי** גרסינן. ולא תירוצא הוא: **תרבי בשייפא מחליף.** בגרוגרות עד הפוריים בתמרים עד חנוכה: **סימן להרים מילין.** עפלין גל"ש. אבל אשר אילנות שבהרים אין יפין ונפקא מינה דלא מייתינן בכורים מיניייהו כלדקמן: **דקיים.** תמרים: **אקמה.** אינה עושה פירי: **שפלה.** ארץ מישור ולקמיה מפרש מאי נפקא מינה: **בשקמים אשר בשפלה.** שמע מינה דרך שפלה לשקמים ומיהו לאו דאיה גמורה היא לידע דאם אין בה שקמים לא תהא קרויה שפלה: **בבכורים כתיב[ט] אשר תביא** מקום דלעיל אינו לריכה לבכורים. אלמלא הוא הוזכר פני ביתאני אלא לענין מעשר. פני ביתאני ואהיני דטובינא. פירוש גיסואן חייבין במעשר. **אוכלין בתמרים** עד שיהיה בוסר כשיעור פול הלבן יש לו גרעינין. ומאותה העת נקרא פרי. ואסור לקצצו ולהפסידו. דלאכלה אמר רחמנא ולא להפסדה. ש"מ דלהאי תנא בוסר נקרא פרי אבל סמדר אינו פרי. מאן שמעת ליה האי סברא רבנן, ורקתני ושאר כל האילנות משיוציאו, והנה לא נחלקו רבנן על ר' יוסי אלא על הגפנים בלבד. ופרקינן לעולם כל אילן משיוציאו אסור לקצצן, ורבי אילא כפנייתא שחנטו בניסן קצץ, דלדברי הכל אין בהן פרי. **ירושלמי** בשביעית סוף פ"ג תאני רב חננא חרוביין שלשולין הוא חנטן, גפנים משיגריעו, אמר רבי יונה משיזחילו מים. כדכתיב כי יגרע נטפי מים. פרק ד' תאני רשב"ג מהוצאת עליין עד הפגים חמשים יום, ומן הפגים עד השיתים ג' יום, ומן השיתים עד התאנים חמשים יום. רבי אומר כולהו מארבעים יום. לוקט תאנה ואינו יודע מאימתי חנטה, אמר רבי יונה מונה מאה יום למפרע, אם חל לתוכן חמשה עשר בשבט הוא יודע מתי חנטה, אמרו לו והרי עמו בטבריא, פירוש בנות שוח ועשות לשנה אחת, אמר לו והלא עמכם בציפורי ועשות הן

מפני שנראה במקדיש קדשים בחוץ. בכולי שמעתא פירש"י שעבשיו קורא שם ופירש נמי אלא התנדב כדרך המתנדבים [א] היינו דמחייב לא קרא לו שם פסח ואי נמי קרא לו שם בשעת צלייה הוי אלא כדרך המקדישין וקשה דקאמר גראה כמאכיל קדשים בחוץ [ב] והאלא גם בפנים אין לעשות כן דאיתו קדוש אלא לדמיו[ג] והוה ליה למימר שהוא קרוב למעילת קדשים ועוד בגדי מקולס גר' שמעון נהי דליכא למימא שמא הקדישו עכשיו שאין זה כדרך המתנדבים מכל מקום ליתסר למיעבד הכי אלא יאמר מחייב אקדשיה דסופו מוכיח על תחלתו שעשאו מקולס ועכ"כ טעמא משום הכי הוא דהא מוקמינן לא שנא אמר ולא שנא לא אמר לכך גראה דעל ידי שאומר עכשיו בשר זה לפסח סברי מינכי דמחייב אקדשה[ד] ורבי שמעון אפילו אקדשה מחייב [לשמעון] בחוץ לא הוי הקדש משום שלא התנדב כדרך המתנדבים כדמוכח במוספתא [א] בפרק בתרא דמנחות דקאמר הרי עלי עולה על מנת שאקריבנה בצפון חוויו רבי שמעון אומר אין זה עולה וה"ג הוי כמקדיש על מנת להקריב בחוץ הוא דאיתו קדוש[ה] והא דלא מייתי לה הכא אלא מייתי הכא דמנחה משום דמפרש הא בהדיא שלא התנדב כדרך המתנדבים:

רבי יהודה לא הוזכרו פני ביתאני אלא לענין מעשר. פני ביתאני ואהיני דטובינא, פירוש גיסואן חייבין במעשר. **אוכלין בתמרים** עד שיהיה בוסר כשיעור וכו'. ודמינהי אוכלין בגרוגרות עד החנוכה בתמרים עד הפורים, ואמר רבי ביבי רבי יוחנן מחליף ותני אוכלין בגרוגרות עד הפורים בתמרים עד החנוכה. ושנינן אידי ואידי חד שיעורא הוא, כלומר התמרים כלים בצוער בפורים. איבעית אימא הא תנינן בהדיא ואם יש מאוחרות מהן אוכלין עליהן. כיפין ושציין כבר פירשנום למעלה. **תניא** רבן שמעון בן גמליאל אומר סימן להרים מילין, כלומר מילין, שהן עפץ גדילים בהרים. סימן לעמקים דקלים, כלומר אין בית גדילתם אלא בעמקים, נפקא מינה דאין דקלים טובים אלא בעמקים ומהם ראוי להביא בכורים, דתנן אין מביאין בכורים חוץ משבעת המינין, ולא מן הדקלים שבהרים, ולא מן הפירות שבעמקים, פירוש ששת המינין הנותרים לא תביא מן העמקים שאינן גדילים כהוגן. מתני', מקום שנהגו למכור בחמה דקה לגרים כו'. מקום שנהגו לאכול צלי בלילי הפסח אוכלין וכו'. אמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיאמר בשר זה לפסח, מפני שנראה כמקדיש בהמתו ונראה אוכל קדשים בחוץ. ומותבינן עליה מדרבי יוסי דאמר תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדיים מקולסין בלילי פסחים וכו'.

כו א מיי' פ"ב מהלכות שמטה הלכה יח:
כז ב מיי' פ"ז מהלכות שמטה הלכה יא:
כח ג מיי' פ"ב מהל' כיסורים הלכה ב:
כט ד סה הלכה ג:
ל ה מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע י"ד סי' קנא סעיף ד:
לא ו מיי' שם הל' ג:
לב ז שם הלכה ד:
לג ח מיי' פ"ח מהלכות מלה הלכה יא סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תנו סעיף ה:
לד ט י טוש"ע א"ח סי' תסט:

לעזי רש"י

טרייליש"ש. נגון מוגבה על כלונסאות.
גליש"ש. עפצים (גידולים טפילים בעלה האלון).

מוסף תוספות

א. אליבא דר' שמעון. תוס' שאנץ. **ב.** [ז"]משמע דבפנים כי האי גונא שרי. מי' הכי"ן. **ג.** ולא מצי למיכליה בלא פדיון. **שם.** **ד.** [ז"]ה"פ, מפני שנראה כמקדישו בהמתו מעיקרא כשהיתה חיה ולכך נראה כאוכל קדשים בחוץ. תוס' שאנץ. **ה.** כיון שתודוס היה ברומי אי בזמן הזה. **שם.**

רבינו חננאל

ואמר רבי אסי הא דתנן הגפנים משיגריעו, פירוש בעת שיהיה בוסר כשיעור פול הלבן יש לו גרעינין, ומאותה העת נקרא פרי, ואסור לקצצו ולהפסידו, דלאכלה אמר רחמנא ולא להפסדה, ש"מ דלהאי תנא בוסר נקרא פרי אבל סמדר אינו פרי, מאן שמעת ליה האי סברא רבנן, ורקתני ושאר כל האילנות משיוציאו, והנה לא נחלקו רבנן על ר' יוסי אלא על הגפנים בלבד. ופרקינן לעולם כל אילן משיוציאו אסור לקצצן, ורבי אילא כפנייתא שחנטו בניסן קצץ, דלדברי הכל אין בהן פרי. **ירושלמי** בשביעית סוף פ"ג תאני רב חננא חרוביין שלשולין הוא חנטן, גפנים משיגריעו, אמר רבי יונה משיזחילו מים. כדכתיב כי יגרע נטפי מים. פרק ד' תאני רשב"ג מהוצאת עליין עד הפגים חמשים יום, ומן הפגים עד השיתים ג' יום, ומן השיתים עד התאנים חמשים יום. רבי אומר כולהו מארבעים יום. לוקט תאנה ואינו יודע מאימתי חנטה, אמר רבי יונה מונה מאה יום למפרע, אם חל לתוכן חמשה עשר בשבט הוא יודע מתי חנטה, אמרו לו והרי עמו בטבריא, פירוש בנות שוח ועשות לשנה אחת, אמר לו והלא עמכם בציפורי ועשות הן

ח) לפנינו כיכולמני הגי' לשמי שנים, תמגם כפי' ר"ח טו ע"ב וערוך ערך נגת שבע לשלש שנים.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

רבי שמעון בשיטת רבי יוסי אמרה דאמר אף בגמר דבריו וכו'.

תע"ג דלר' יוסי חייבי תרוייהו היינו משום דתרי מילי קאמר ואינם פירוש זה לזה אבל הכא מן השעורים הוא פי' מה שאמר הרי עלי מנחה [א] וכיון דלף בגמר דבריו אדם נתפס מבטלים להא דאמר בתחלה הרי עלי מנחה ואפי' אם אמר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך לא הייתי נודר כך אלא כך דהיינו טעמא דרבנן דאנים להו לשון ראשון ולא הוי נדר ופתחו עמו כי אמר אילו הייתי יודע כו' כדאמרינן בהמנחות והנסכים (מנחות קג.) [ב]: **מה ראו חנניה מישאל ועזריה.** פ"ה מה ראו אלא דרשו וחי בהם ולא שימות בהן וקשה דהא בפרקשתי הוה ומסקינן בסנהדרין (דף עד.) דלכולי עלמא בפרקשתי חייב למסור עצמו אפילו אמצוה קלה ומפר"ת דלאם זה שעשה נבוכדנצר לאו ע"ז הוה אלא אילדרטא שעשה לכבוד עצמו ולכך קאמר מה ראו וכן משמע מדכתיב נאלהך לית מנחתא פלחין וגלגל דהכא לא נסגוד משמע דאלהא דיליה וגלמא תרי מילי נינהו ואתי נמי שפיר הא דאמרינן באלו ערות (כתובות נג:) אלמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לגלמא ואי ע"ז הוה מ"ו שהיו משתחוים לו [ג] ומיהו לשון פלחו לא אתי שפיר [ד] ור"י מפרש מה ראו אלא בראו שהרי קודם המעשה היו יכולים לברוח כמו שעשה דניאל כדאמר בחלק (סנהדרין נג.) ג' היו באותה עלה [ה]: **אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת.** הקשה ה"ר יוסף למה אין מברכין בכל שעה שנהנה ממנו דלאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה ותירץ דה"מ כשגופו נהנה [ו] אבל שאר הנאה לא [ז] ואף על גב דמברכין על אור השמש בכל יום [ח] היינו משום שמתחדש בכל יום [ט]: אלה

מתני' [1]מקום שנהגו להדליק אין מדליקין [2]ומדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים ועל גבי החולים: **גמ'** תנא [3]בין שאמרו להדליק ובין שאמרו שלא להדליק שניהן לדבר אחד נתכוונו אמר רב יהושע דרש רבא [4]ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ וגו' בין שאמרו להדליק ובין שאמרו שלא להדליק שניהם לא נתכוונו אלא לדבר אחד אמר רב יהודה אמר שמואל אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת הואיל ותחלת ברייתו הוא אמר ליה ההוא סבא ואיתימא רבה בר בר חנה [5]ישר וכן אמר רבי יוחנן עולא הוה רכיב חמרא ואזיל והוה שקיל ואזיל רבי אבא מימיניה ורבה בר בר חנה משמאליה אמר ליה רבי אבא לעולא ודאי דאמריתו משמיה דרבי יוחנן אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת הואיל ותחלת ברייתו הוא הדר עולא הוא ביה ברבה בר בר חנה בישות א"ל אנא לאו אהא אהא אמרי אלא אהא אמרי דתני תנא קמיה דרבי יוחנן ר"ש בן אלעזר אומר [6]יום הכפורים שחל להיות בשבת אף במקום שאמרו שלא להדליק מדליקין מפני כבוד השבת ועני רבי יוחנן בתריה וחכמים אוסרים א"ל עדא תהא קרי עליה רב יוסף [7]מים עמוקים עצה בלב איש ואיש

פסח קאמר: **גברא רבה הוה.** ומפני כבודו לא גזרו עליו גדוי: **או בעל אגרופין.** ומפני הילאה: **ועוד זו דרש.** אלמא גברא רבה הוה: **מה ראו.** אלא דרשו (ו) וחי בהם (ז) ולא שימות בהן [ויומא פה:]: **מעיל מנאי.** נותן סחורה לתלמידי חכמים להסתכר בה: **בלא הסתכר.** במתילת החכמה יכנס זה שנהנה מנכסיו: **מתני' מקום שנהגו להדליק.** אותן שנהגו להדליק והנוהגין שלא להדליק לא נתכוונו אלא לדבר אחד להפרים עצמו ממסכתי אשה האומרים להדליק משום דאין אדם משמש מטתו לאור הנר והאומרים שלא להדליק סודרים כשהנר דולק רואה את אשתו ומתאוה לה: **ישר.** שפיר קאמרת. וכן א"ר יוחנן ולא גרסינן ישר: **ודאי דאמריתו כו'.** אמת הדבר שאמרתי עליכם שאתם אומרים משמיה דר' יוחנן הכי: **הדר עולא חזא ביה ברבה בר בר חנה בישות.** נתקבל בו בפנים זועפות כלומר אתה אמרת בשם רבי יוחנן והוא לא אמר כן אלא אף במוצאי יום הואיל ודבר חדש הוא שנאסר בו כל היום ועכשיו נהנה ממנו: **אלא אהא אמרי לה.** משמיה דרבי יוחנן דענה אחר התנא ואמרים אוסרין להדליק את הנר אף ביום הכפורים שחל להיות בשבת עד מוצאי שבת ולא הזכרתי שמו של ר' יוחנן על אור במוצאי שבת אלא בזו והם סברים שעל דבר ברכת האור הזכרתי שמו: **זה עולא.** [8]שהבין מדבריו של רבה בר בר חנה טעות וחזא ביה בישות ופתח דבריו שלא אמר לו כלום אלא אמר לו למה אמרת כך: ואיש

[1] א מ"י פ"מ מהל' מלה הלכה יא ת"מ סימן תקנו בהג"ה:
[2] ב מ"י פ"ג מהל' שביתת עשור הלכה י טוש"ע ת"מ סי' תרי סעיף ת:
[3] לד ג שם סעיף ג:
[4] לה ד מ"י שם טוש"ע שם סעיף ת:

הגהות הב"ח

(ו) רש"י ד"ה מה ראו וכו' וחי בהם ולא שימות בהם:

רבינו חננאל

ופרקינן גדי מקולם אפילו בסתמא שלא יזכיר לפסח אסור, אבל בשר שאינו מקולם ראשו על כרעיו ועל קרבו, אם הזכיר עליו לפסח אסור, סתמא מותר. אמר רב פפא ודוקא בשר כי האי גונא אסור, אבל חטים ואפילו אומר חטים הללו לפסח מותרין, מ"ט חטים דמינטרן לפסח קאמר. איכא דמתני להא דדבי יוסי הכי, א"ר שמעון הנזיג תודום איש רומי לאכול כו'. ואתקפינן בשלמא למאן דמתני לה כדבי יוסי, חייש ר' יוסי בכי האי גונא, אלא למאן דמתני לה כר' שמעון מי חייש ר' שמעון כי האי גונא, והתנן בסוף מנחות הרי עלי מנחה מן השעורים יביא מן החטים, קמח יביא אם הסלת כו', עד דבי שמעון פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבין. הנה מי שיאמר כגון זה בשר זה לפסח לא חייש ליה דהא אין אדם מתנדב בשר לקרבן. ולר' יוסי מי ניחא, והאמר רבא רבי שמעון בשיטת רבי יוסי דסבר בגמר דבריו אדם מתפיס אמרה, דתנן הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים. הרי זו תמורת עולה דברי רבי מאיר. אמר רבי יוסי אם לכך נתכוון מתחלה אע"פ שאי איפשר לקרות שני שמות כאחד דבריו קיימין. ואוקימנא לרבי יוסי דאמר אף בגמר דבריו אדם נתפס. לאו מדרבי שמעון סבר לה כר' יוסי ר' יוסי נמי וכו'. ואסיקנא תודום איש רומי חכם היה ומטיל מלאי בכיס תלמידי חכמים היה. **מתני' מקום שנהגו להדליק ביום הכפורים,** מי שאמר להדליק סבר שאם יהיה הבית אפל ישמש מטתו, לפיכך ידליק להתרחק מן העבירה, ומי שאמר לא ידליק סבר אין היצר מתאוה אלא לדבר שהעין רואה, לפיכך לא ידליק, שכיון שלא יראה לא יתאוה ושניהם לטובה נתכוונו. פירוש דבר אחר תשמיש המטה. אבל מדליקין בפונדקאות ובבית המים. אמר רב יהודה אמר שמואל אין מברכין על האור אלא במוצאי שבתות הואיל ותחלת ברייתו הוא, אמר ליה יישר, וכן אמר רבי יוחנן. אמר ליה רבי אבא לעולא ודאי דאמריתו משמא דרבי יוחנן אין מברכין על האור אלא במוצאי שבתות. אהדר דאא ברבה בר בר חנה בישות, והדרגיש רבה בר בר חנה ואמר ליה לא אמרי לך הכי, אלא הכי אמרי, תאני חדא קמיה דרבי יוחנן, רבי שמעון בן אלעזר אומר יום הכפורים שחל להיות בשבת אפילו במקום שאמרו שלא להדליק מדליקין מפני כבוד השבת, ענאי רבי יוחנן בתריה וחכמים אוסרין, ודייקינן מינה מאחר שאין מדליקין ביום הכפורים לא מצא אור ששבת

עין משפט נר מצוה

לה א מי' פ"מ מהל' מלה הלכה יא ת"מ סימן תקנו בהג"ה:
לו ב מי' פ"ג מהל' שביתת עשור הלכה י טוש"ע ת"מ סי' תרי סעיף ת:
לז ג שם סעיף ג:
לח ד מי' שם טוש"ע שם סעיף ת:

הגהות הב"ח

(ו) רש"י ד"ה מה ראו וכו' וחי בהם ולא שימות בהם:

רבינו חננאל

ופרקינן גדי מקולם אפילו בסתמא שלא יזכיר לפסח אסור, אבל בשר שאינו מקולם ראשו על כרעיו ועל קרבו, אם הזכיר עליו לפסח אסור, סתמא מותר. אמר רב פפא ודוקא בשר כי האי גונא אסור, אבל חטים ואפילו אומר חטים הללו לפסח מותרין, מ"ט חטים דמינטרן לפסח קאמר. איכא דמתני להא דדבי יוסי הכי, א"ר שמעון הנזיג תודום איש רומי לאכול כו'. ואתקפינן בשלמא למאן דמתני לה כדבי יוסי, חייש ר' יוסי בכי האי גונא, אלא למאן דמתני לה כר' שמעון מי חייש ר' שמעון כי האי גונא, והתנן בסוף מנחות הרי עלי מנחה מן השעורים יביא מן החטים, קמח יביא אם הסלת כו', עד דבי שמעון פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבין. הנה מי שיאמר כגון זה בשר זה לפסח לא חייש ליה דהא אין אדם מתנדב בשר לקרבן. ולר' יוסי מי ניחא, והאמר רבא רבי שמעון בשיטת רבי יוסי דסבר בגמר דבריו אדם מתפיס אמרה, דתנן הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים. הרי זו תמורת עולה דברי רבי מאיר. אמר רבי יוסי אם לכך נתכוון מתחלה אע"פ שאי איפשר לקרות שני שמות כאחד דבריו קיימין. ואוקימנא לרבי יוסי דאמר אף בגמר דבריו אדם נתפס. לאו מדרבי שמעון סבר לה כר' יוסי ר' יוסי נמי וכו'. ואסיקנא תודום איש רומי חכם היה ומטיל מלאי בכיס תלמידי חכמים היה. **מתני' מקום שנהגו להדליק ביום הכפורים,** מי שאמר להדליק סבר שאם יהיה הבית אפל ישמש מטתו, לפיכך ידליק להתרחק מן העבירה, ומי שאמר לא ידליק סבר אין היצר מתאוה אלא לדבר שהעין רואה, לפיכך לא ידליק, שכיון שלא יראה לא יתאוה ושניהם לטובה נתכוונו. פירוש דבר אחר תשמיש המטה. אבל מדליקין בפונדקאות ובבית המים. אמר רב יהודה אמר שמואל אין מברכין על האור אלא במוצאי שבתות הואיל ותחלת ברייתו הוא, אמר ליה יישר, וכן אמר רבי יוחנן. אמר ליה רבי אבא לעולא ודאי דאמריתו משמא דרבי יוחנן אין מברכין על האור אלא במוצאי שבתות. אהדר דאא ברבה בר בר חנה בישות, והדרגיש רבה בר בר חנה ואמר ליה לא אמרי לך הכי, אלא הכי אמרי, תאני חדא קמיה דרבי יוחנן, רבי שמעון בן אלעזר אומר יום הכפורים שחל להיות בשבת אפילו במקום שאמרו שלא להדליק מדליקין מפני כבוד השבת, ענאי רבי יוחנן בתריה וחכמים אוסרין, ודייקינן מינה מאחר שאין מדליקין ביום הכפורים לא מצא אור ששבת

מסורת הש"ס

(א) ל"ל בר"ש, (ב) מנחות קנ. מיד ט. [עכלין כ.], (ג) [מנחות קנ:], (ד) [לקמן נט: ס. מיד ט.], (ה) עי' שבת סג. וכתובות קיח:, (ו) [מוספפת פ"ג מ"י"ח], (ז) [שבת סג: וש"ר ומ"ל ייאר וכ"ל בברכות מב: ובשבת סג: שבועות מ. מס: מולין יז: עה: ייאר בב' יודין], (ח) [ויקרא יח], (ט) שיך לדף נד ע"ש, (י) סהכין מדבריו של רבי אלא בברכב"ח טעות כל"ל כ"ש, (כ) [ועי' תוס' כתובות נג: ד"ה אילמלי ותוס' ע"ז ג. ד"ה אלא],

תורה אור השלם

1. וְשָׁרַץ הַיְאֹר צְפַרְדְּעִים וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבֵיתֶךָ וּבְחֶדֶר מִשְׁכָּבְךָ וְעַל מִטָּתֶךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמֶּךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרֹתֶיךָ:
שמות ז כח

2. כִּי בְּצֵל הַחָכְמָה בְּצֵל הַכָּסֶף וְיִתְרוֹן דַּעַת הַחָכְמָה תְּחַיֶּה בְעָלֶיהָ:
קהלת ז יב

3. וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר: ישעיהו ס כא

4. מַיִם עֲמֻקִּים עֵצָה בְּלֵב אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה יְדַלֶּנָּה: משלי כ ה

מוסף רש"י

קרוב להאכיל את ישראל קדשים בחוץ. והכי שלחו ליה שאתה מאכיל את ישראל כעין קדשים והביאתה אומר הוקדשו לפסח (ביצה כב.). **אף בגמר דבריו אדם נתפס.** כלומר תמלא דבריו של אדם וסופן כמולן דעתו נתפסת וסולן מתקיימין (לקמן נ:) אלא אזיקן נתר לשון ראשון נתודיה ולא נתר אחרון לזודיה אלא נתר אחרון לזודיה אלא נתר טולהו (מנחות קנ:). **המטיל מלאי לכיס.** מעות ומלאי להשתכר בהן לעתלית סבר (שבת סז.). **ודאי דאמריתו.** לשון שאלה הוא, אמת הוא שאמרתי שאתם אומרים דבר זה של תימה (כתובות נ:).

מוסף תוספות

א. וכאילו אמר הרי עלי מן השעורין מנחה ולא הרי מילי קאמר. תוס' שאנן. ב. אבל ר' יוסי דלא מחשיב ליה לשון ראשון הכא נמי לא מחשיב ליה לענין הכי אלא ה"ק הרי עלי מנחה מן השעורין אם יכול לחול יחול ואם לאו לא יחול. שם. ג. ולא היה התלמוד אומר כן על צדיקים כאלו. תוס' כל"ש. ד. דלשון זה לא שייכא אלא בע"ז. תוס' שאנן. ה. אלא שמסרו והכינו עצמם לקדושת יוצרם ק"ו מצפרדעים. שם. ו. בדברים הנכנסים לגוף. מי' מר"ן. ז. וריח נמי נכנס לגוף הוא. שם. ח. [ד]ברכת השבח הוא. שם. ט. אבל השמישו של אור ואורו משתמשין בו ביום ובלילה לפיכך אין לברך עליו בכל לילה, וכענין שאמרו בברכת השבח שאין מברכין אותן אלא לפרקים, שהרואה את הים הגדול אינו מברך אלא בשעמד ל' יום ולא ראוהו וכו', אלא במוצ"ש מפני שתחילת ברייתו הוא, ראוי לברך עליו וכו'. שם.

ואיש תבונה ידלנה. הבין מה היה בלבו של עולא שהיה מסתכל בו: **ואיהו למאן סברוה.** עולא וראה שלא רצו להודות לדברי רבי אבא: **עמא דבר.** נוהג: **באור שבת.** שהיה בשבת שדלק היום ומכל מקום ממלאכת עבירה שבת שדלק בהיתר כגון של חיה ושל חולה לו גר הדולק מערב יום הכפורים מברכין אף במוצאי יום הכפורים ההיא דברכה משום דדבר חידוש הוא לו שלא נהגה מן האור היום: **באור היוצא מהעליה.** דנברא עכשיו אין מברכין עליו במוצאי יום"כ אלא במוצאי שבת שאף הוא תחילת בריית אור: **רבי מפזרן.** רבי כשרואה אור מברך עליו מיד וכשמביאין לו בשמים לסוף שעה מברך עליהן: **מכנסן.** על הכוס כמו שאנו עושין: **נאה.** באיר של מרים שלא שילאו ממנו המים על ידי משה ועגול כמין כברה היה ומתגלגל עמהן כל מקום שהולכין: **רשב.** קרילת שם האותיות: **המלבב.** מקיקתן ולורתן כך שמעתי. ולי נראה כתב זו היא חקיקת לורתן והמכתב הוא עגו וחרט שנכתב בו חקיקת הלוחות כי היא דקדושין (דף כא:) מגיין לרבות הסול והסילת והמכתב ונראין דברי דקרייה לא קרי ליה כתב: **ומערה שעמד בו משה.** ושמתיך בנקרת הצור (שמות לג) וכן באליהו ויצא עד הר האלהים חורב ויבא שם אל המערה וילן שם (מלכים א יט): **לנגוע אף הרשעים.** עדת קרח: **והפרד.** אין כל חדש תחת השמש ופרד ראשון נברא מן האתן ולא בא מן הבלאים: **האיל.** של אברהם: **השמיר.** כמין תולעת היה ואין כל דבר קשה עומד בפניו שלא יתפרק וכו' בגמ' שלמה את הבית במסכת גיטין (דף סח.): **הלבת.** טוליי"ש של ברזל: **לבתא.** שעושין עכשיו הנפחים: **בלבתא מפעניד.** על ידי לבת אחרת היא עשויה שאוחזה בלבת ומכה בקורנס עד שנעשית ולבתא קמייתא מאן עבדא: **הא לאי.** באמת על כרחך בריה בידי שמים היא: **יעשנה בדפוס.** על ידי ליקה כמו שיולקין כלי כסף וכלי נחשת: **ויקבענה ליון.** כולה כאחד מהר: **ראשיה דרכו.** קודם לשאר דרכיה והא דאמרן לעיל הכתב בערב שבת בכתבן של לוחות וזו היתה כתובה מתחילה: **בגמ'** שחוזרה על גבי לבנה: **בנרם הרים יולדו.** ברזלת מדת תשובה: **תשב אנוש עד דכא.** עד ידכא לבבו לפניך: **מקדם.** מוקדם לעולם: **מאתמול.** קודם לעולם: **הפפה.** שכל המתפתה בילרו נופל שם: **מרום מראשון.** מרום הוא בערבות מראשון מקודם העולם וכן מקום מקדשנו נברא מראשון: **חללה.** חלל של גיהנם קודם בריית העולם ומיולא הוא: **אין לו כייה עולמים.** שהוא אור של גיהנם: **חזר וללו.** לקרותו טוב לפי שהרשעים נידונין בו: **אלא.** ולאי אור דגיהנם נברא בשני בשבת והא דתניא לעיל אור בערב שבת באור דילן ותניא בריש"ת במו"ש לא תקשי כאן במחשבה כאן בעילה בערב שבת עלה במחשבה ליבראות ולא נברא בשבת. **ונתן.** טח והכה ושפשף זו בזו: **דורשי חמורות.** מקראות שמומים: **פסול היה.** שאחיו מאמו היה אביו כדמפרש שבא לצבעון על אמו והוליד: **אלה בני שעיר וגו'.** ולצבעון וענה אלמא אחי הוו וכתיב אלה בני לצבעון ואיה וענה אלמא בנו היה: שמואל קרי ליה רבא שבור מלכא משום דבקי היה בדיינין והלכתא כוותיה בדייני[מ] כדין היוצא מפי המלך שמתקיים ושבור מלך פרסיים היה בימי רבא: **בגדו**

ואיש תבונה ידלנה מים עמוקים עצה בלב איש זה עולא ואיש תבונה ידלנה זה רבה בר בר חנה ואינהו כמאן סברוה כי הא דאמר ר' בנימין בר יפת אמר רבי יוחנן [א]מברכין על האור בין במוצאי שבת בין במוצאי יום הכפורים וכן [ב]עמא דבר מיתיבי אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת הואיל ותחילת ברייתו הוא וכיון שרואה מברך מיד רבי יהודה אומר סודרן על הכוס ואמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה לא קשיא כאן באור ששבת כאן באור היוצא מן העצים ומן האבנים תני חדא [2]אור היוצא מן העצים ומן האבנים מברכין עליו ותני חדא אין מברכין עליו לא קשיא כאן [2]במוצאי שבת כאן במוצאי יום הכפורים רבי מפזרן רבי חייא מכנסן אמר רבי יצחק בר אבדימי אע"פ שרבי מפזרן חוזר וסודרן על הכוס כדי להוציא בניו ובני ביתו ואור במוצאי שבת איברי והא תניא [3]עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות אלו הן באר והמן וקשת כתב ומכתב והלוחות וקברו של משה ומערה שעמד בו משה ואליהו פתיחת פי האתון ופתיחת פי הארץ לבלוע את הרשעים רבי נחמיה אומר משום אביו אף האור והפרד ר' יאשיה אומר משום אביו אף האיל והשמיר רבי יהודה אומר אף הצבת אומר צבתא בצבתא מתעבדא וצבתא קמייתא מאן עבד הא לאי בריה בידי שמים היא אמר ליה אפשר יעשנה בדפוס ויקבענה כיון הא לאי בריה בידי אדם היא לא קשיא הא באור דידן הא באור דגיהנם אור דידן במוצאי שבת אור דגיהנם בערב שבת ואור דגיהנם בערב שבת איברי והא תניא [3]שבעה דברים נבראו קודם העולם ואלו הן תורה ותשובה וגן עדן וגיהנם וכסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח תורה דכתיב [1]ה' קנני ראשית דרכו תשובה דכתיב [2]בטרם הרים יולדו וכתיב [3]תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם גן עדן דכתיב [4]ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם גיהנם דכתיב [5]כי ערוך מאתמול תפתה כסא הכבוד ובית המקדש דכתיב [6]כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו שמו של משיח דכתיב [7]יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו אמרי חללה הוא דנברא קודם שנברא העולם ואור דידיה בערב שבת ואור דידיה בערב שבת איברי והתניא רבי יוסי אומר אור שברא הקב"ה בשני בשבת אין לו כבייה לעולם שנאמר [8]ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה ואמר רבי בנאה בריה דרבי עולא מפני מה לא נאמר כי טוב בשני בשבת מפני שנברא בו אור של גיהנם ואמר רבי אלעזר אע"פ שלא נאמר בו כי טוב חזר וכללו בששי שנאמר [9]וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד אלא חללה קודם שנברא העולם ואור דידיה בשני בשבת ואור דידן במחשבה עלה ליבראות בערב שבת ולא נברא עד מוצאי שבת דתניא ר' יוסי אומר שני דברים עלו במחשבה ליבראות בערב שבת ולא נבראו עד מוצאי שבת ובמוצאי שבת נתן הקב"ה דיעה באדם הראשון מעין דוגמא של מעלה והביא שני אבנים [7]וטחנן זו בזו ויצא מהן אור והביא שתי בחמות והרכיב זו בזו ויצא מהן פרד רבן שמעון בן גמליאל אומר פרד בימי ענה היה שנאמר [10]הוא ענה אשר מצא את הימים במדבר [5]דורשי [6]חמורות היו אומרים ענה פסול היה לפיכך הביא פסול לעולם שנאמר [11]אלה בני שעיר החורי וכתיב אלה בני צבעון ואיה וענה [6]אלא מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה ודילמא תרי ענה הוו [5]אמר רבא אמינא מילתא דשבור מלכא לא אמרה ומנו שמואל איכא דאמרי אמר ר"פ אמינא מילתא דשבור מלכא לא אמרה ומנו [6]רבא אמר קרא הוא ענה הוא ענה דמעיקרא תנו רבנן [7]עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואלו הן באר ומן וקשת הכתב והמכתב והלוחות קברו של משה ומערה שעמד בה משה ואליהו פתיחת פי האתון ופתיחת פי הארץ לבלוע את הרשעים ויש אומרים אף מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה ויש אומרים אף המזיקין ויש אומרים אף בגדו

אלה בני שעיר החורי וכו' מלמד שבא צבעון על אמו. תימה דבים נוחלין (ב"ב קטו:) מוכח מהמלי קרא דבני בניס כבניס ול"ל מנלן שבא על אמו[8] ועוד לא מצינו בכל המורה שיקראו לבן אשתו בנו והכא אמר דלהכי קרי ליה בנו לפי שעולה מאשתו[2] וי"ל דקרי ליה בנו לפי שהיה בן בנו כלאמרינן בים נוחלין והכא דייק שבא על אמו מדלא כתיב היה שהיה כמו כן בן לצבעון ולא כתיב אלא ענה לאותיה ש"מ לפי שהיה נמי בן אשתו של שעיר כתביה קרא הכא עם אחר בני שעיר:

אין

תורה אור השלם

1. יְיָ קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ קֶדֶם מִפְעָלָיו מֵאָז:
משלי ח כב

2. בְּטֶרֶם הָרִים יֻלָּדוּ וַתְּחוֹלֵל אָרֶץ וְתֵבֵל וּמֵעוֹלָם עַד עוֹלָם אַתָּה אֵל:
תהלים צ ב

3. תָּשֵׁב אֱנוֹשׁ עַד דַּכָּא וַתֹּאמַר שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם:
תהלים צ ג

4. וַיִּטַּע יְיָ אֱלֹהִים גַּן בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם וַיָּשֶׂם שָׁם אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר:
בראשית ב ח

5. כִּי עָרוּךְ מֵאֶתְמוֹל תֻּפְתֶּה גַּם הִיא לַמֶּלֶךְ הוּכָן הֶעְמִיק הֶרְחִב מְדֹרָתָהּ אֵשׁ וְעֵצִים הַרְבֵּה נִשְׁמַת יְיָ כְּנַחַל גָּפְרִית בָּעֲרָה בָּהּ:
ישעיהו ל לג

6. כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרֵאשׁוֹן מָקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ:
ירמיהו יז יב

7. יְהִי שְׁמוֹ לְעוֹלָם לְפָנֵי שָׁמֶשׁ ינון שְׁמוֹ וְיִתְבָּרְכוּ בוֹ כָּל גּוֹיִם יַאֲשְׁרוּהוּ:
תהלים עב יז

8. וְיָצְאוּ וְרָאוּ בִּפְגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפֹּשְׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דֵרָאוֹן לְכָל בָּשָׂר:
ישעיהו סו כד

9. וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי:
בראשית א לא

10. וְאֵלֶּה בְּנֵי צִבְעוֹן וַאַיָּה וְעֲנָה הוּא עֲנָה אֲשֶׁר מָצָא אֶת הַיֵּמִם בְּמִדְבָּר בִּרְעֹתוֹ אֶת הַחֲמֹרִים לְצִבְעוֹן אָבִיו:
בראשית לו כד

11. אֵלֶּה בְּנֵי שֵׂעִיר הַחֹרִי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לוֹטָן וְשׁוֹבָל וְצִבְעוֹן וַעֲנָה:
בראשית לו כ

מוסף רש"י

דורשי חמורות. קצרים וסתומים הכלולים בתורה (ברכות כד.). **שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה.** ומצא שהוא אחיו וכנו (דשב"ם ב"ב קטו:). **ומנו רבה.** כיצד נמי קרי שבור מלכא, דהלכתא נמי כוותיה (דשב"ם שם וער' גיטין עד:).

מוסף תוספות

א. דילמא הא דחשיב ענה עם בני שעיר היינו משום דבני בנים הרי הם כבנים ולעולם הוה בן צבעון מאשתו ולא מאמו. תוס' ר"פ. ב. דאלה בני שעיר דחשיב ענה היינו משום אשתו של שעיר קרי להו בני שעיר. **תוס' שלנ.**

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' כד סמג עשין כט טוש"ע או"ח סי' רלח סעיף ג וסי' תרכד ס"ד: [כב אלפס ברכות פ"ח מ"ח דף מג.]:

מ ב ג מיי' שם הל' מ טוש"ע שם סי' רלח סעיף מ:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה **ראשית דרכו** כו' **באש שחורה** ע"ג לבנה. עי' בגמ"י שיר השירים בפסוק קוצותיו תלתלים שחורות כעורב:

לעזי רש"י

טיגליי"ש. צבת.

רבינו חננאל

ואותבינן עלייהו הא דתניא אין מברכין על האור אלא במוצאי שבתות הואיל ותחלת בריתו הוא, וכיון שרואהו מברך עליו מיד. ר' יהודה אומר סודרן על הכוס, ואמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה. ופריקנן לא קשיא, הא דתניא אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת ולא ביום הכפורים באור היוצא מן העצים ומן האבנים, והא דאמר משמיה דר' אלעזר מברכין אפילו ביום"כ באור ששבת. ופירש רב נחמן בר יצחק בואלו דברים שבין ב"ש וב"ה בסעודה, באור ששבת ממלאכת עבודה. תניא נמי הכי עששית שהיתה דולקת והולכת בשבת כולה, במוצאי שבת מברכין עליה. ואקשינן **ואור במוצאי שבת איברי.** והתניא אלו דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות, באר שהיתה מהלכת עם ישראל, ומן שירד לתם, וקשת דכתיב את קשתי נתתי בענן, כתב מכתב, פירוש כתב, צורת האותיות. מכתב צירוף האותיות להיות תיבה להיקרות במילה. ד"א כתב, אלו כ"ב אותיות כתב הקודש שאנו כותבין בו ומשתמשין בו. מכתב הוא נקרא טרטגונה שנראה ונקרא מכל צד מארבעה צדדין, והוא הכתוב על הלוחות, והוא שפירש הכתב והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות. ולוחות כמשמען. וקבר משה רבינו, ומערה שהיא נקרית הצור שעמד בה משה רבינו ואליהו זכור לטוב. ופתיחת פי האתון בלעם, ופתיחת פי הארץ לבלוע קרח. ור' יאשיה אמר אף האיל הנאחז בסבך, והשמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש. ר' נחמיה אומר משום אביו אף האור ופרד, ר' יהודה אומר אף הצבת. קתני מיהא ר' נחמיה אומר דאור בין השמשות נברא. ופריקנן האי אור דגיהנם הוא, אבל אור דידן במוצאי שבת איברי. **ואקשינן איני והא גיהנם** אחד משבעה דברים שנבראו קודם בריאת העולם הוא, ואלו הן תורה ותשובה גן עדן וגיהנם כסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח. ופריקנן

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות